

Kurzus kódja: BBN-FIL-234.33
Kurzus megnevezése: A természeti és a politikai a modern politika- és társadalomfilozófiában
Kurzus megnevezése angolul: The Natural and the Political in Modern Political and Social Philosophy
Kurzus előadója: Mráz Attila

Oktatás célja:

A szemináriumon a modern, 17-18. századi euro-amerikai filozófiatörténet néhány kiemelkedő művén keresztül a „természeti” és a „politikai” lehetséges fogalmi megkülönböztetéseit, összefüggéseit és ezek módszertani illetve normatív jelentőségét tárjuk fel. Először a megkülönböztetés politika- és társadalomfilozófiai módszertani szerepét vizsgáljuk, amelyet a politikai hatalomgyakorlás és a hatalomgyakorló kilétének igazolásában betölteni hivatott. A második részben a jogok természetes illetve politikai jellegét vizsgáljuk, továbbá a jogok természetének a politikai hatalomgyakorláshoz, a társadalmi státuszhoz, a családi és egyéb társadalmi viszonyokban gyakorolt magánhatalomhoz, valamint a politikai hatalom megdöntésének igazolhatóságához való viszonyát elemezzük. A kurzus harmadik részében a magántulajdon természetes/természeti vs. politikai jellegét és ehhez kapcsolódóan a gazdasági-társadalmi egyenlőtlenségek kiemelkedő modern igazolásait és kritikáit hasonlítjuk össze. Végül arra térünk ki, milyen erények szükségesek a politikai együttéléshez, s ezek közül melyek természetesek, melyek pedig a politikai közösség együttélésének, hatalom-gyakorlásának eredményei.

Tantárgy tartalma:

I. A „természeti állapot” módszertani jelentősége a modern politika- és társadalomfilozófiákban

1. A hipotetikus természeti állapot és a politikai hatalom igazolása Hobbes-nál

- Thomas Hobbes: *Leviatán*. Ford. Vámosi Pál. 13. fejezet, 17–18. fejezetek. Budapest: Kossuth, 1999.

2. A történeti természeti állapot és a politikai hatalom igazolása Locke-nál, Rousseau-nál

- John Locke: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Ford. Endreffy Zoltán. Budapest, Gondolat Kiadó, 1986. I-II. fejezet: „A természeti állapotról”, pp. 39-50., VIII. fejezet: „A politikai társadalmak eredetéről”, pp. 106-126, IX. fejezet: „A politikai társadalom és kormányzat céljairól”, pp. 126-129,
- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. 1. könyv, I-V. fejezetek: pp. 261-272; VI. fejezet: „A társadalmi szerződésről”, pp. 273-277.

II. Jogok és állam: természetjog, természetes jogok, emberi jogok, ellenállás, forradalom

3. Hobbes és a természetjog, jogos önvédelem illetve ellenállás a politikai hatalommal szemben

- Thomas Hobbes: *Leviatán*. Ford. Vámosi Pál. 14–15. fejezetek, pp. 171-196.

Budapest: Kossuth, 1999.

4. Locke és a természetes jogok által korlátozott politikai hatalom; a forradalom jelentése és igazolása; az egyén joga a családjogi magánhatalommal és a közjogi (politikai) hatalommal szemben

- John Locke: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Ford. Endreffy Zoltán. Budapest, Gondolat Kiadó, 1986. XI. fejezet: „Mire terjed ki a törvényhozó hatalom?”, pp. 132-141, XVIII. fejezet: „A zsarnokságról”, pp. 181-188, XIX. fejezet: „A kormány felbomlásáról”, pp. 189-212. [Az utóbbi fejezet terjedelmét hosszú latin nyelvű idézetek növelik – ezek átugorhatók, mivel közvetlenül utánuk következik magyar nyelvű fordításuk.]
- továbbá MA-hallgatóknak: VI. fejezet: „Az apai hatalomról”, pp. 74-92, XV. fejezet: „Az apai, a politikai és a zsarnoki hatalomról, együtt vizsgálva ezeket”, pp. 161-165.

5. Wollstonecraft és Abigail Adams a nők jogairól és az emberek természetes jogairól

- Mary Wollstonecraft: A nő jogainak védelmében. Ford. Pálinkás Katalin. In: Péter Ágnes (ed.): *Angol romantika. Esszék, naplók, levelek*. Budapest, Kijarat Kiadó, 2003, pp. 79-101.
- Abigail and John Adams Converse on Women’s Rights, 1776. *The American Yawp Reader*. <https://www.americanyawp.com/reader/the-american-revolution/abigail-and-john-adams-converse-on-womens-rights-1776/>.

III. Magántulajdon és gazdasági-társadalmi egyenlőtlenségek a természeti állapotban és az államban

6. Locke „természetes” magántulajdon-elmélete, a magántulajdon igazolása

- John Locke: *Értekezés a polgári kormányzatról*. Ford. Endreffy Zoltán. Budapest, Gondolat Kiadó, 1986. V. fejezet: „A tulajdonról”, pp. 57-73.

7. Rousseau a magántulajdon társadalmi-politikai eredetéről, a magántulajdon kritikája

- Jean-Jacques Rousseau: *Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól*. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. Második rész. pp. 119-155.
- továbbá MA-hallgatóknak: *Ibid.*, Első rész. pp. 61-119.
- Lea Ypi: *Free. A Child and a Country at the End of History*. London, Norton, 2021. Ch. 5: „Coca Cola Cans”.

8. Paine a mezőgazdasági hasznosítású földek elosztásának igazságosságáról

- Thomas Paine: Agrarian Justice. In *Rights of Man, Common Sense and Other Political Writings*. Ed. Mark Philip. Oxford: OUP, 1995. pp. 409-435.
- továbbá MA-hallgatóknak: Elizabeth Anderson, “[Common Property: How Social Insurance Became Confused with Socialism](#),” *Boston Review*; July 25, 2016.

IV. Természeti és politikai erények

Excursus: Spinoza a gondolatszabadságról, a filozofálás szabadságáról

- Benedictus de Spinoza: *Teológiai-politikai tanulmány*. Ford. Szemere Samu, átdolgozta Boros Gábor, Szalai Judit. Budapest, Osiris Kiadó, 2002. Előszó (pp. 69–78), XX. fejezet (pp. 357–366).
- Ajánlott (MA-hallgatóknak kötelező) történeti háttér: Steinberg, Justin, "Spinoza's Political Philosophy", In: Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2019 Edition): „1.1 Theological and Political Background”. <https://plato.stanford.edu/entries/spinoza-political/#TheoPoliBack>

9. Hume az igazságosságról

- David Hume: *Értekezés az emberi természetről*. Ford. Bence György. Budapest: Gondolat Kiadó, 1976.; III. könyv, II. rész, 1. szakasz: „Természeti vagy mesterséges erény-e az igazságosság?”, 2. szakasz: „Az igazságosság és a tulajdon eredetéről”, pp. 650-680.
- Ajánlott (MA-hallgatóknak kötelező): III. könyv, I. rész, 1. szakasz: „Erkölcsei megkülönböztetések nem az észből származnak”, 2. szakasz: „Az erkölcsi megkülönböztetések erkölcsi érzékünkől származnak”, pp. 623–649.

10. Locke a vallási türelemről (toleranciáról)

- John Locke: Levél a vallási türelemről. Ford. Kontler László. In: *A vallási türelemről*. Budapest, Stencil Kulturális Alapítvány, 2003. pp. 194-251.
- Továbbá MA-hallgatóknak: Ludassy Mária: A restaurációtól a Dicsőséges Forradalomig (1660–1688). In: *A toleranciától a szabadságig*. Budapest, Kossuth, 1992. pp. 54–61.

11. Rousseau a polgári vallásról

- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. 4. könyv, VIII. fejezet: „A polgári vallásról”, pp. 401-414.

Számonkérési és értékelési rendszere:

Aktív órai részvétel, házi feladatok teljesítése.

MA hallgatóktól esetében többletelvárás a fent megjelölt kiegészítő elsődleges források és másodlagos irodalmak feldolgozása (beleértve idegennyelvű szakirodalmat is) és az órai munkában, házi feladat esszéikben történő megjelenítésük.

Ajánlott irodalom:

Elsődleges:

- Edmund Burke: *Töprengések a francia forradalomról*. Ford. Kontler László.

Budapest, Atlantisz, 1990.

- David Hume: *Értekezés az emberi természetről*. Ford. Bernce György. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. III. könyv, I. rész, 1. szakasz: „Erkölcsei megkülönböztetések nem az észből származnak”, 2. szakasz: „Az erkölcsi megkülönböztetések erkölcsi érzékünkből származnak”, pp. 623–649; III. könyv, II. rész, 2-4. szakaszok („A tulajdont meghatározó szabályokról”, „A tulajdon beleegyezéssel történő átruházásáról”), pp. 681-712;
- Thomas Paine: *Az ember jogai*. Ford. Pap Mária. Budapest, Osiris Kiadó – Readers International, 1995. II. rész, 3. fejezet: „A társadalomról és a civilizációról”, pp. 133-138. 4. fejezet: „A jelenlegi régi kormányzatok eredetéről”, pp. 139-141.
- Jean-Jacques Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újjáéledése? Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. pp. 7-41.
- Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. Ford. Kis János. In: *Politikafilozófiai írások*. Budapest, Atlantisz, 2017. 1. könyv, IX. fejezet: „A dologi tulajdonról”, pp. 282-285.
- Mary Wollstonecraft: Vindication of the Rights of Woman. In: *A Vindication of the Rights of Men, A Vindication of the Rights of Woman, An Historical and Moral View of the French Revolution*. Ed. Janet Todd. Oxford, OUP, 1993. “Author’s Introduction,” “Dedication,” Chapters 1–3: pp. 65-120.

Másodlagos:

Magyarul:

- John Dunn: *Locke*. Budapest: Atlantisz, 1992.
- Richard Tuck: *Hobbes*. Budapest: Atlantisz, 1993.

Angolul:

- Elizabeth Anderson, “[Common Property: How Social Insurance Became Confused with Socialism](#),” *Boston Review*; July 25, 2016. (Thomas Paine földtulajdon-elméletéhez.)
- Elizabeth Anderson: Thomas Paine’s “Agrarian Justice” and the Origins of Social Insurance. In: Eric Schliesser (ed.): *Ten Neglected Classics of Philosophy*. Oxford, Oxford University Press, 2016.
- John Douglas Bishop (1997). Locke's Theory of Original Appropriation and the Right of Settlement in Iroquois Territory. *Canadian Journal of Philosophy* 27(3): 311–337.
- Bernard R. Boxill (2003). A Lockean Argument for Black Reparations. *The Journal of Ethics* 7, 63–91. <https://doi.org/10.1023/A:1022826929393>
- Joshua Cohen: *Rousseau. A Free Community of Equals*. Oxford, OUP, 2010. Ch. 1: „A Free Community of Equals”, Ch. 4: „The Natural Goodness of Humanity.” pp. 97-130.
- Jean Hampton. *Hobbes and the Social Contract Tradition*. Cambridge, UK etc.: CUP, 1986. Ch. 3: “The shortsightedness account of conflict and the laws of nature”, pp. 80-96; Ch. 4: “The argument for absolute sovereignty”, pp. 97–113; Ch. 5: “Authorizing the sovereign”, pp. 114–131.